

ШКІЛЬНИЙ ТВІР ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ

Дружина – чоловікові:

- *Любий, ти перевіри, як Сергійко скачав твір?*

З Інтернету.

Здаючи на перевірку шкільний твір, школяр щиро вважає себе автором написаного. Насправді ж творчість нині здебільшого підмінюється компіляцією прочитаного й почутого – це в кращому випадку. У гіршому «твір» буває «скачаний» зі спеціально призначеного для цього файлообмінника або з ГДР-у (сленгова назва «Готових домашніх завдань»). Докорів совісті більшість учнів не відчують, адже сьогодні «так роблять усі». Хоч завжди були і будуть ті, хто пише твори майже самостійно.

Науковці виділяють такі типи школярів:

- **homo skribens «currente calamo»** (буквально «людина, що пише «швидким пером») – учень, який пише швидко, не осмислюючи теми й головної думки створюваного тексту, не переймаючись дотриманням головних ознак тексту (зв'язності, інформативності, змістової завершеності і т.ін.);
- **scriptor** («писець») – школяр, який володіє навичками побудови тексту, проте зміст відверто запозичує;
- **compiler** («такий, що не додає від себе») – учень, який вправно поєднує думки й оцінки, запозичені з різних джерел, забезпечуючи стильову єдність створюваного тексту;
- **autor** («той, хто, спираючись на авторитети, викладає власні думки») – вищий тип учня-автора, який, оволодівши навичками створення тексту, спроможний актуалізувати у створюваному тексті змістові зв'язки з опрацьованими раніше текстами (науковими, художніми та ін.);

- **homo sui generic** («своєрідний») – школяр, який володіє даром слова, виявляючи філологічну обдарованість. [Габідулліна, 2010].

Пояснивши школяреві послідовність роботи над твором, словесник зазвичай пропонує йому спиратися на цілком традиційну пам'ятку.

Як працювати над твором

1. Осмисли тему твору (про що слід писати або говорити, щоб цю тему розкрити) та її межі (що найголовніше, що менш важливе, але потрібне, від чого слід відмовитись через несуттєвість).
2. Обміркуй головну думку твору (який висновок мають зробити читачі або слухачі).
3. Добери фактичний матеріал (джерела: власний і чужий досвід, спостереження, відомості з довідкової літератури, ЗМІ, творів мистецтва та ін.)
4. Систематизуй дібраний фактичний матеріал з урахуванням структури твору, найкраще це зробити у вигляді складного плану.

Для твору-розповіді:

вступ – готує до сприйняття інформації, яку буде викладено далі; у *головній частині* подають розповідь про подію (або чийсь вчинки); закінчують твір *висновками*, у яких передають ставлення автора до розказаного.

Для твору-опису:

вступ – готує до сприйняття інформації, яку викладено в творі; у *головній частині* подають опис предмета: його загальний вигляд та вигляд його частин; закінчують твір *висновками*, у яких передають оцінку автора, його ставлення до описаного.

Для твору-роздуму:

вступ – готує до сприйняття проблеми; у *головній частині* формулюють

тезу, тобто думку, яку потрібно довести або спростувати (якщо йдеться про *твір-доведення*) або витлумачити (якщо працюють над *твором-тлумаченням*); закінчують твір *висновками*, що підтверджують тезу або ж передають оцінку автора, його ставлення до проблеми.

5. Склади за планом чорновий варіант тексту твору (якщо твір письмовий) або обміркуй те, що говоритимеш (якщо твір усний). Не бійся відходити від складеного плану: щось додавай, від чогось відмовляйся, щось деталізуй. Шукай найкращі варіанти висловлення думок.
6. Відредагуй чорновий варіант тексту (виправ змістові, логічні, граматичні й правописні помилки, якщо твір письмовий). Якщо твір усний, «проговори» його, звертаючи увагу на дотримання орфоепічних норм.
7. Ще раз перевір, чи дотримано в тексті вимог обраного тобою (або заданого вчителем) стилю. Виправ стилістичні помилки.

Звернімо увагу на третій пункт «традиційної» пам'ятки. Основники джерелами необхідної або корисної для твору інформації є пам'ять, спостереження, читання, спілкування. Щодо читання та спілкування, то найбільш зручним, звичним і доступним для сучасних старшокласників безумовно є Інтернет. Мережа замінює пам'ять, пропонує ситуації для уявного спостереження, активізує уяву та стимулює фантазію. А головне – формує вміння добирати, систематизувати, після чого компіювати й належним чином інтерпретувати потрібну для твору інформацію.

Корисні в усі часи вміння компіювати й інтерпретувати нині є суперкорисними, певною мірою перегукуючись із таким актуальним документом, як «Навички XXI сторіччя»?¹ До того ж уміння компіювати й

---

¹ Див. МД 2013, № 6-7.

інтерпретувати не лише формує вміння опрацьовувати значні й непрості за змістом інформаційні потоки, а й розвиває критичне мислення. Таким чином, і компілювання, і інтерпретування готують до успішної діяльності в інформаційному суспільстві!

Певно, настав час поділити шкільні твори на такі види:

Компілятивний	Інтерпретувальний	Оригінальний
Текст, створений учнем на основі чужих, але самостійно дібраних та грамотно скомпонованих джерел.	Текст, в основу якого покладено пояснення, тлумачення чужих матеріалів і думок, така інтерпретація чужих текстів супроводжується висновками та оцінками учня.	Текст, створений самостійно, позначений оригінальністю думок і висновків та своєрідністю стилю.
Чим корисний		
Формує вміння знаходити, систематизувати інформацію заданого змісту та навички створювати на їх основі текст певного стилю.	Крім уміння опрацьовувати інформацію, розвиває критичне мислення, здібності до аналізу, толерантність, емпатію	Формує вміння самостійно продукувати інформацію, розвиває творчі здібності та вміння грамотно висловлювати свої думки.

Як бачимо, усі три види творів утворюють цілком традиційний для методики ланцюжок: *від простого до складнішого*.

Як працювати над твором *компілятивного характеру*? По-перше, необхідно віднайти інформацію, що відповідає темі майбутнього твору. Для цього треба докласти чимало зусиль: перечитати чимало текстів (якщо йдеться про Інтернет, опрацювати відповідні сторінки веб-сайтів), зробити виписки (скопіювати уривки текстів з файлів), систематизувати вибрані уривки або цитати (з цією метою скласти план), після чого «вибудувати» (що неважко за допомогою комп'ютера) за планом текст *компілятивного твору*.

Щоб автора не звинуватили в плагіаті, він може подавати посилання на авторів (*як пише..., мені доводилося читати, що...*) наведених ним думок у тексті. І ще одне: матеріали, які опрацьовуються, належать до різних стилів. А от об'єднати висловлені в кожному з дібраних текстів думки школяр має, надавши утворюваному текстові ознак стилю, заданого вчителем. Зазвичай стиль такого твору – публіцистичний.

Інтерпретація (від лат. *interpretatio* - роз'яснюю, перекладаю) – це роз'яснення, тлумачення, розкриття змісту чого-небудь. Саме інтерпретацію покладено в основу вивчення в школі творів художньої літератури. Хіба ж учитель на уроці літератури не інтерпретує художні тексти? Хіба не інтерпретує зміст поезії чи поведінку того чи іншого персонажа? Інтерпретувати словесник навчає, готуючи школярів до написання відгуку на твір мистецтва.

Науковці стверджують, що в підлітковому та юнацькому віці переробка вражень відбувається особливо індивідуально та яскраво. Інтерпретація покладених в основу шкільного твору фактів може переживатися школярами надзвичайно емоційно.

Від суто *компілятивного твору* інтерпретувальний відрізняється тим, що факти в ньому не лише подано, а й проаналізовано та оцінено.

Створені десятикласниками інтерпретувальні твори можуть мати приблизно такий вигляд.

Фрики: хто такі і як до них ставитись?

План твору

I. Фрики серед нас.

1. Що означає слово *фрик*.
2. Хто такий фрик.

II. Особливості фриків.

1. Життєва позиція фрика.
2. Фрики – явище інтенціональне.
3. Історія знає чимало фриків.
4. Яскравий слід фриків у мистецтві.

III. Фрики в нашому житті.

1. Фрики у дворі та в школі.
2. Що об'єднує фриків.
2. Як до них ставитись.

З англійської слово *freak* буквально перекладається як «потвора», «божевільний» або «скажений». Раніше фриками називали людей із вродженими каліцтвами. Нині це слово вживають в іншому значенні. Вікіпедія зазначає, що фрик – «особа, яка вирізняється яскравим, незвичайним, екстравагантним зовнішнім виглядом та визивною, часто епатажною поведінкою; світогляд фрика виявляється в повній відмові від суспільних стереотипів».

Треба сказати, що таких осіб поряд із нами і серед нас не так і мало. Їх охоче показують по телебаченню, розповідями про них заповнено Інтернет. Їх повно навіть на вулиці, вони є майже в кожній школі. Їх називають «не такими», «дивними», «страшненькими». Насправді це звичайні фрики.

Особливість життєвої позиції фрика в тому, що він нікому й нічого не прагне довести або нав'язати. Він нікого ні до чого не закликає й не прагне в чомусь переконати. Просто він такий, який є, правила писані не для нього! Екстравагантний одяг чи макіяж для фрика не головне, це всього-на-всього

зовнішні прояви унікальності й неповторності його духовного світу! Дивацтва фрика складають стиль його життя.

Хто є українськими фриками? Шоумен Дмитро Коляденко з валізкою, непередбачувана Вірка Сердючка, манірна Світлана Вольнова. Головний російський фрик – Жанна Агузарова з її «зв'язками» з марсіанами, «зірка в шоці» Сергій Зверев. Європейські фрики – співак-рокер Мерилін Менсон та бабуся-стиліст Вів'єн Вествуд. Тож можна зробити висновок, що фрики – явище інтернаціональне.

Історія знає чимало фриків. Одним із перших була письменниця Жорж Санд, яка в XIX столітті носила коротку стрижку й чоловічий костюм, що шокувало вищий світ Франції. Хто не чув про іспанського художника Сальвадора Далі, який вражав світ своїми живописними творами, а крім цього, епатував чудернацькою зовнішністю й стилем життя? Він прикрашав капелюх оселедцем, тримав на балконі кіз, вулицями Парижа вигулював на ланцюжку свого муравоїда.

Про дивацтва знаменитих фриків знають не всі. Зате всі знають їх як митців, що лишили в історії яскравий слід. Серед найвідоміших фриків називають італійського композитора Россіні, російську імператрицю Єлизавету II, англійського письменника Оскара Вайльда, французького автогонщика Жана Бера.

Мабуть, свій фрик є в кожному дворі. Інколи це наш ровесник із зеленим ірокезом на голові й пірсингом у носі, інколи немолодий патлатий дядечко в картатому макінтоші до п'ят.

Певно, фрики є в кожній школі, якщо не в кожному класі. Їм не просто хочеться бути іншими, вони дійсно інші. Справа не в одягу, пірсингу, татуюванні, хоч і в них теж. Головне в тому, що вони не соромляться своєї інакшості і не збираються пристосовуватися до смаків більшості! Ось тільки «розвернутися» фрикам у школі заважає дисципліна.

Чим корисні висміювані бабусями під під'їздом і стримувані в школі вчителями фрики? Вони звертають на увагу на застарілість, а часом і дикість моральних і естетичних шаблонів.

Фрики не бунтують, не організують мітингів протесту, не оголошують себе пророками чи пропагандистами. Вони такі, які є, і зовсім цього не соромляться. Усіх фриків об'єднує неординарність – у одязі, поведінці, думках, світогляді.

Можливо, малесенький фрик сидить у кожному з нас? Але природна обережність і чемність не дозволяє йому випустити на волю свою фантазію...

Як ставитися до фриків? Не жахатися їх, не висміювати за те, що вони інші. Радіти, що такі інші є і своєї іншості не приховують.

Що таке гламур

План твору

I. Що таке *гламур*.

1. Походження та значення слова.
2. Перші «ікони» гламуру.

II. У чому полягає суть гламуру.

1. Гламурні люди сприймаються як ідеал.
2. Моральний гімн гламуру.
3. У якому суспільстві гламур популярний.
4. Гламур розраховано на незрілу особистість.

III. Гламур – не зло, а байдужість.

Запозичене з англійської мови слово *гламур* означає «чарівливість», «ефектність», «шик».

Першими «іконами» гламуру були кіноактори - зірки Голівуду. Зусиллями стилістів, модельєрів, фотографів вони видавалися за

неперевершених красунь і красенів, тож бути на них схожими прагнуло не одне покоління кіноглядачів.

Сьогодні взірцями для прихильників гламуру є фотомоделі, телеведучі, «зірки» шоу-бізнесу. Вони справді привабливі й ефектні, проте не через природну красу чи вишуканість манер, а завдяки... особливому макіяжу та розкішному одягу! Гламурні особи всміхаються з обкладинок глянцевого журналі, заглядають до наших кімнат з екранів телевізорів і моніторів комп'ютерів.

До надміру косметики й «силіконовості» частин тіла ми швидко звикаємо, через деякий час це навіть починає здаватися нам... красивим. Непомітно гламурні люди починають сприйматися як ідеал, який хочеться наслідувати!

Моральний гімн гламуру можна сформулювати так: «За одержкою зустрічають і... за нею ж проводжають». Тобто ставлення до людини залежить від того, як вона одягнута.

Особливо популярний гламур у суспільстві, у якому відбувається або відбулося знецінення справжніх цінностей, тож не всі розуміють, де добро, а де зло. На питання «як жити?» гламур пропонує нескладний рецепт: «Мати гарний вигляд». Якщо будеш молодим, обов'язково худим і модно одягнутим, одержиш престижну роботу, вибудуєш кар'єру, вигідно одружишся...

Щоб повірити в те, що життєвий успіх залежить від ціни сумки чи фасону піджака, треба бути дуже недалекою людиною. Гламур розрахований передовсім на незрілу особистість, він формує егоїстичних і самозакоханих людей. Саме тому одним із найпопулярніших слоганів нашого часу стали слова «Якщо не любитимеш себе, ніхто тебе не полубить». Якщо ж любиш себе, купуй-купуй-купуй побільше одягу, роби масаж, а головне, безкінечно худни-худни-худни!

Ні, гламур не можна назвати злом. Гламур – це втілення байдужості до всього, що не пов'язане із зовнішнім виглядом. Виразний символ гламуру -

лялька Барбі. Яскравий приклад гламуризованої особистості – андерсенівський хлопчик Кай. Гламур – вишукана, але застигла маска, яка позбавляє живу людину її справжнього обличчя.

Яскравим зразком інтерпретувального твору є твір дискусійного характеру. Чудово, якщо учні по-різному інтерпретують одне й те явище, по-різному його оцінюючи. Такий твір повинен мати форму роздуму, у якому чітко сформульовану тезу та подано ретельно дібрані аргументи на її підтвердження або спростування.

Чи спроможні сучасні старшокласники до написання дійсно оригінального (див. таблицю) шкільного твору? Безумовно, хоч і не всі. До творчості (не сплутувати із креативністю) взагалі здатні не всі на світі люди. Певно, для більшості цілком достатньо опанувати вміння грамотно компіювати та інтерпретувати інформацію. Істинна творчість більшості з них виявлятиметься невербально: у розв'язанні алгебраїчних рівнянь, моделюванні одягу і т. ін.

Психологи визначають *творчість* як виробництво певного *оригінального продукту з метою комунікації*, адже творчість – це завжди взаємодія індивідуальностей: автора та адресата твору. Таким чином, будь-якого виду творчості стосуються дві ознаки: *оригінальність* і *комунікація*.

Бурхливі зміни засобів і форм *комунікації* не могли не вплинути і на трактування *оригінальності*. Якщо раніше одне з лексичних значень слова *оригінальний* витлумачували як «створений самостійно, без наслідування відомих зразків²», то нині серйозні зміни в трактування цього поняття вносить Інтернет. Як стверджує відомий журналіст Геннадій Почепцов, серед усіх дописувачів Мережі справжніми авторами є... 1%! Решта – більш або менш вправні компілятори та більш або менш успішні інтерпретатори!

Певно, сьогодні слід віддати перевагу іншому поясненню цього багатозначного слова, а саме: «який привертає до себе увагу своєю

---

² Академічний тлумачний словник української мови (1970-1980).

незвичайністю, своєрідністю; не схожий на інших; самобутній». Проте й для написання *своєрідного* твору будь-який школяр змушений буде вдатися до компілювання та інтерпретації. Це не добре і не погано - це особливість інформаційної доби.

До речі, не так давно почали використовувати термін *поріг оригінальності*, який визначає наявність у будь-якому творі елементів інтелектуальної творчості, а також затрачені на його створення зусилля й навички.

Найсуттєвішою проблемою шкільного твору є слабка мотивація школяра. Якщо п'ятикласника можна мотивувати навіть вербальною оцінкою, то доросліший учень до оцінювання як такого ставиться критично, а то й байдуже.

Кожний словесник не раз ставив собі питання: що мотивує творчість? Відповідь парадоксальна: творчість мотивує та стимулює сама себе, скеровується потягом до подолання перешкод, функціонує за принципом «позитивного зворотнього зв'язку»; жага створити творчий продукт стимулює процес, роблячи його подібним до гонитви за горизонтом: скільки не біжи, він однаково недосяжний!

Мотивувати учнів до написання твору нелегко, зате надати творчому процесові ознак гри, змагання можна. Подібність творчості до гри помітив ще Карл Густав Юнг (1875-1961). Учитель може запропонувати скласти усний або письмовий твір колективно (у групах), організувавши його читання з подальшим обговоренням.

Неблагородним засобом мотивації є педалювання оцінками, благородним – добір для творів дійсно актуальних і цікавих сучасним дітям і підліткам тем. Пропонуємо перелік тем *оригінальних* творів.

- Як уявляє собі щастя сучасний молодий українець
- Що може мене здивувати
- У чому різниця між цінністю та ціною